

dr hab. inż. Agnieszka Jaszczak, prof. UWM
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Rolnictwa i Leśnictwa
Katedra Architektury Krajobrazu

R e c e n z j a

rozprawy doktorskiej mgr inż. Jowity Katarzyny Pyszczek
pt. **„Kształtowanie krajobrazu wsi jako instrumentu wzmacniającego systemy zielonej infrastruktury”**

Recenzję wykonano na zlecenie Rady dyscypliny Inżynieria Środowiska, Górnictwo i Energetyka Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu

Praca doktorska była realizowana pod kierunkiem dr hab. inż. arch. Ireny Niedźwiedzkiej-Filipiak, prof. uczelni
oraz promotora pomocniczego, dr inż. Anny Podolskiej

1. Podstawa formalna wykonania recenzji

Recenzję wykonano na zlecenie Rady Dyscypliny Inżynieria Środowiska, Górnictwo i Energetyka Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu (uchwała rady z dn. 14 czerwca 2023 r.) oraz na podstawie pisma przewodniego Przewodniczącej Rady Dyscypliny Inżynieria Środowiska, Górnictwo i Energetyka, dr hab. inż. Justyny Hachoł, prof. uczelni, z dn. 16.06.2023r. Z przedłożonej dokumentacji wynika, że spełnione są wszystkie wymagania formalne niezbędne do wszczęcia postępowania w sprawie nadania stopnia doktora, wynikające z Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

2. Wybór tematu, cel i zakres pracy

Podjęty przez Doktorantkę temat badań jest aktualny ze względu na konieczność poszukiwań nowych metod oceny krajobrazu w celu ochrony i zrównoważonego kształtowania systemów zieleni oraz zielonej i niebieskiej infrastruktury.

Wielokierunkowe badania uwzględniające odniesienie się do krajobrazu wsi, a zwłaszcza do potencjału terenów zieleni, stwarzają również szansę na szersze spojrzenie w kierunku przyszłego rozwoju analizowanych wsi oraz ich otoczenia. Jest to niezwykle istotne w dobie zmian klimatycznych, środowiskowych i demograficznych oraz zjawiska „urban spraw”.

W związku z powyższym podjęcie przez Autorkę recenzowanej pracy doktorskiej szczegółowych badań, obejmujących wykorzystanie wielokierunkowej metody oceny krajobrazu wsi, a zwłaszcza systemów zielonej infrastruktury, łączącej elementy krajobrazowe i wizualne, w celu właściwego kształtowania oraz ochrony miejscowości o szczególnym znaczeniu, należy uznać za uzasadnione. Brzmienie tytułu rozprawy trafnie precyzuje zawartość treściową całości.

3. Układ pracy, jej części składowe oraz dokumentacja tabelaryczna i graficzna

Dysertacja została złożona w formie oprawionego wydruku. Praca liczy 320 stron i składa się z 4 rozdziałów („Wstęp”, „Badania ogólne – wybór wsi do badań szczegółowych”, „Badania szczegółowe – analiza wybranych miejscowości”, „Wnioski”) oraz spisu, oznaczonego jako 5 rozdział i załączników, jako 6. We „Wstępie” wprowadzono 6 podrozdziałów pierwszego rzędu, 10 podrozdziałów drugiego rzędu, 15 podrozdziałów trzeciego rzędu oraz 6 podrozdziałów czwartego rzędu. W rozdziale „Badania ogólne - wybór wsi do badań szczegółowych”, Autorka zastosowała podział na 1 podrozdział pierwszego rzędu, 5 podrozdziałów drugiego rzędu, 2 podrozdziały trzeciego rzędu. W rozdziale „Badania szczegółowe – analiza wybranych miejscowości” zamieszczono z kolei 5 podrozdziałów pierwszego stopnia, 8 podrozdziałów drugiego stopnia, 33 rozdziały trzeciego stopnia, 24 rozdziały czwartego stopnia. Ponadto do pracy dołączono 11 głównych załączników oraz szereg plansz z grafiką stanowiących poszczególne części tych załączników. W pracy zawarto streszczenie oraz abstrakt w języku angielskim.

Uważam, że spis treści jest zbyt obszerny i szczegółowy, a wynika to z nadmiernego zastosowania podrozdziałów (zwłaszcza trzeciego i czwartego stopnia). Podrozdziały te można było połączyć i wprowadzić akapity, tym bardziej, że niektóre z nich są niejako kontynuacją treści zawartych w rozdziale. Ponadto warto było wydzielić rozdział „Przegląd literatury” oraz „Metodyka badań”. Należałoby też wyraźnie zasygnalizować stosownym rozdziałem, gdzie rozpoczynają się wyniki badań. Jeśli chodzi o edycję tekstu to uwagi zamieściłam w dalszej części recenzji.

W tekście pracy zamieszczonych zostało 187 rycin oraz 18 tabel. Większość rycin według podobnego schematu opracowano starannie, korespondują one z zawartością treściową dysertacji. Nie wiadomo natomiast dlaczego Doktorantka powieliła i wstawiła w tekście ryciny oznaczone i dodane w formie osobnego wydruku, jako załączniki. Moim zdaniem ten sposób prezentacji wyników utrudnia odbiór. Wystarczyło wstawić w tekst numer załącznika, jako odnośnik lub zdecydować się na pozostawienie rycin w tekście, bez osobnego wydruku.

Jeśli chodzi o zakres czasowy to w pierwszej części pracy brakuje odniesienia do okresu prowadzonych badań analitycznych (analizy terenowe), będących podstawą dalszych rozważań.

Mimo powyższych uwag wszystkie wymagane w dysertacjach części i składowe pracy zostały ujęte. Układ pracy zawiera opis założeń, zadań badawczych oraz uzasadnienie celowości podjętej tematyki, a następnie przedstawienie obszaru badań, zastosowanych metod oraz wyniki i wnioski.

4. Dobór oraz wykorzystanie piśmiennictwa i innych materiałów źródłowych

Doktorantka zebrała i zestawiała w wykazie bibliograficznym (Rozdział 5 „Spisy”) 200 pozycji źródłowych, w tym artykuły naukowe i popularne, dokumenty i informacje oraz 5 dokumentów i aktów prawnych. Pozostałe akty prawne są częścią opisów rycin i znajdują się w „Spisie ilustracji”.

Autorka prawidłowo powołuje się na pozycje bibliograficzne w tekście. Źródła przytoczone w dysertacji, świadczą o wnikliwym zapoznaniu się z tematyką, będącą podstawą zainteresowań badawczych Doktorantki. Pozytywnie należy również ocenić fakt uwzględnienia wielu źródeł zagranicznych, niezwykle ważnych w prawidłowym określeniu stanu wiedzy odnoszącego się do tematyki badawczej obejmującej szersze, ponadregionalne spojrzenie, na stan dolin rzecznych i krajobraz.

5. Ocena celu i założeń problemowych pracy

Głównym celem pracy było wskazanie roli odpowiedniego kształtowania krajobrazu wsi we wzmacnianiu systemu zielonej infrastruktury Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego, a także określenie potencjału krajobrazu wsi, jako elementu kształtującego system zielonej infrastruktury. Jako cele pośrednie Doktorantka uznała wskazanie elementów krajobrazu wsi znaczących dla zielonej infrastruktury oraz określenie sposobów kształtowania wsi wraz z otoczeniem w sposób spójny i łączący w system zielonej infrastruktury. Doktorantka określiła tezę badawczą, ale skoro to jedna teza zastanawiające jest z czego wynikało wprowadzenie dodatkowego podrozdziału 1.3.3 „Hipotezy i tezy badawcze”? Niemniej jednak cele główne i pośrednie zostały sformułowane poprawnie i stanowią podstawę rozwinięcia badań, co też Doktorantka czyni w kolejnych częściach pracy.

6. Podstawy metodologiczne badań

Podstawę dysertacji stanowią wyniki badań prowadzonych w kilku założeniach tematycznych. Obejmują analizę metod, ich interpretację oraz modyfikację służącą dalszym

etapom badań (cztery etapy), a także weryfikację postępowania badawczego na określonych przykładach.

Główny trzon pracy stanowią założenia opierające się na analizach: historycznych, funkcjonalno-przestrzennych, przyrodniczych, demograficznych i krajobrazowych w celu ich późniejszej weryfikacji na wybranych przykładach 5 wsi. Analizy te zostały poprzedzone wstępnym rozpoznaniem Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego, pod kątem wyznaczenia fragmentu reprezentatywnego do dalszych badań oraz ocenie 118 miejscowości. Na podstawie wcześniej przyjętych kryteriów do badań szczegółowych wybrano miejscowości: Kamionna, Kilianów, Milin, Piława, Szymanów, Chrzanów. Badania szczegółowe polegające na wyznaczeniu potencjalnych elementów zielonej infrastruktury w granicach rdzenia wsi podzielono na dwie części, przy czym pierwsza część obejmowała badania ilościowe (mapowanie i zestawienia), natomiast w drugiej dodatkowo wykonano analizy 3D oraz badania jakościowe.

Bazując na modyfikacji powszechnie stosowanych metod oceny krajobrazu oraz na własnych założeniach Doktorantka opracowała autorski kierunek postępowania metodologicznego. Zastosowane metody, w tym analityczno-planistyczną, przedstawiono prawidłowo, a ich wybór oraz zakres wykorzystania nie budzą zastrzeżeń.

Założenia metodologiczne zobrazowano w formie opisu, zaś załączona grafika zdecydowanie ułatwia lekturę dysertacji.

7. Merytoryczna ocena pracy. Wyniki i oryginalność rozwiązań problemu

Całość zebranych materiałów Doktorantka przedstawiła w formie obszernej rozprawy doktorskiej oraz załączników. Po merytorycznym wprowadzeniu, określiła celu i zakresu badań naświetliła ona wielokierunkowe aspekty podjętej tematyki oraz stan wiedzy w zakresie przedmiotu badań na podstawie literatury, a następnie przystąpiła do omówienia obszaru badań i zastosowanej metodyki. Przedstawiła wyniki badań na podstawie wielokierunkowych i wielotematycznych analiz krajobrazowych. W związku z tym należy podkreślić aktualność badań i celowe podjęcie tego tematu przez Doktorantkę.

Główną część dysertacji stanowią wyniki przeprowadzonych badań obejmujących zarówno analizę istniejących metod w przyjętym zakresie, jak i przedstawieniu własnego postępowania badawczego, opartego na modyfikacji znanych metod i wprowadzenia autorskich, oryginalnych zmian. Według mnie zintegrowanie metod w przypadku oceny krajobrazu wsi i zielonej infrastruktury ma swoje uzasadnienie i to jest niewątpliwy plus tej pracy. Dodatkowym elementem było zastosowanie przez Doktorantkę metod w ocenie krajobrazu na wybranych przykładach wsi (Kamionna, Kilianów, Milin, Piława, Szymanów), a także określenie potencjału ich rdzenia wsi (CoV) oraz sformułowanie podstawowych

wytucznych ochrony i prawidłowego kształtowania krajobrazu, co uważam za element wartościowy pracy. Dobrym uzupełnieniem, a w zasadzie podsumowaniem przeprowadzonych przez Doktorantkę obszernych badań byłoby natomiast określenie szczegółowych wytycznych, co do dalszego postępowania w zakresie utrzymania potencjału analizowanych wsi lub poprawy stanu zagospodarowania (tzw. zabiegi naprawcze), jeśli chodzi o zieloną infrastrukturę (ZI) w tych miejscowościach. Te ostatnie kwestie wydają się być szczególnie istotne zwłaszcza w dobie zmian klimatycznych, postępującego zjawiska „urban spraw” i zmniejszania powierzchni biologicznej czynnej w aglomeracjach, czy w strefie suburban.

Ciekawym wątkiem jest również określenie możliwości połączeń pomiędzy analizowanymi w pracy obrębami wsi z elementami systemu zielonej infrastruktury Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Na pozytywną ocenę zasługuje podkreślenie roli praktycznego zastosowania przedstawionej zintegrowanej metody oraz możliwość jej wykorzystania na potrzeby regionu. Z drugiej strony metoda ta jest na tyle uniwersalna, że można ją stosować analizując inne wsie w kontekście potencjału terenów zieleni, czy włączenia zielonej infrastruktury stref podmiejskich w system zieleni miast. To stwarza dość szerokie możliwości, zarówno w kształtowaniu i ochronie krajobrazu, jak i planowaniu przestrzennym. Metoda ta może być również zastosowana w pracach przedprojektowych, analizach ruralistycznych i urbanistycznych, jak i przy opracowaniu strategii rozwoju określonych obszarów.

We wnioskach Pani Magister przedstawiła szereg celnych stwierdzeń końcowych, wynikających rzeczywiście z przeprowadzonych analiz i rozważań. Należy więc stwierdzić, iż określony cel badań został zrealizowany, a dowód naukowy został przeprowadzony w sposób prawidłowy.

Wiedza teoretyczna Doktorantki w dyscyplinie ochrona i kształtowanie środowiska jest wystarczająca. Pani Magister wykazała się umiejętnością samodzielnego prowadzenia badań naukowych, czego dowodem jest analiza materiałów źródłowych, opracowanie koncepcji i projektu badań, zestawienie danych, a przede wszystkim opracowanie wyników i sformułowanie wniosków. Na tej podstawie stwierdzam, że Doktorantka prawidłowo opanowała warsztat naukowy.

8. Dodatkowe uwagi szczegółowe

Str. 14-51. Przegląd literatury byłby bardziej czytelny, gdyby Doktorantka opierała się na temacie i założeniach na zasadzie przedstawienia informacji „od ogółu do szczegółu”, a poszczególne części były ze sobą połączone w sensie kontynuacji myśli.

Str. 8. Streszczenie. Jaki jest związek pierwszych trzech zdań cyt. „Współczesny krajobraz jest dynamicznie zmieniającą się strukturą (...) Na przestrzeni lat ulegał on ciągłym

przemianom. Odnosi się to również do krajobrazu wiejskiego, którego zmiany dotyczą przede wszystkim modernizacji i intensyfikacji rolnictwa oraz wzrostu terenów zabudowanych” z kolejnym zdaniem cyt. „Nawet ci, którzy pracują w większych miastach w poszukiwaniu ciszy i spokoju przeprowadzają się na wieś(...) i następnymi na temat ochrony terenów zieleni?”

Wiersz 11 „W myśl tej idei...” - o jakiej idei Doktorantka pisze?

Wiersz 19 Nie „IV Podsumowanie”, a „Wnioski”

Str. 12 Czyba jednak nie „turystyka człowieka”?

Str. 16 Wiersze 12-17: Zacytowane zdanie wymaga wyjaśnienia

Str.16-17. Terminologia dotycząca krajobrazu i cytowane źródła powinny być uporządkowane od ogólnych informacji na temat krajobrazu, krajobrazu kulturowego, następnie szczegółowych na temat krajobrazu wiejskiego i podmiejskiego. W tekście te informacje są pomieszane, a przez to trudno odnaleźć ciągłość i związek.

Str. 18. Wiersz 1: „Według unijnej definicji...” to chyba skrót myślowy

Wiersz 29: „Współcześnie krajobraz poddawany jest intensywnym zmianom” – zdanie wyrwane z kontekstu i o tym czytelnik został poinformowany już w poprzednich podrozdziałach

Str. 23. Wiersze 10-24: Ten akapit dotyczący zagrożeń i wpływu rolnictwa na zieloną infrastrukturę nie powinien znaleźć się w podrozdziale „Przykłady rozwiązań systemów zielonej infrastruktury”

Str. 24. Dlaczego podrozdział „1.5.3.1. Zieleń i wody powierzchniowe w otoczeniu wsi” znajduje się w podrozdziale „1.5.3. Przemiany krajobrazu wsi” skoro nie traktuje on o przemianach, natomiast Doktorantka opisuje wyłącznie podział i funkcje zieleni?

Wiersz 13 Kto opracował podział i dlaczego?

Str. 33 Wiersze 8-9. Można polemizować ze zdaniem, że styl miejski ogrodów „jest często implementowany w krajobraz wiejski wraz z napływową ludnością, przeprowadzającą się z miast do wsi”

Str. 36. Dlaczego podrozdział czwartego rzędu „1.5.3.5. Transformacje obszarów wiejskich” pojawia się w podrozdziale trzeciego rzędu „1.5.3. Przemiany krajobrazu wsi”? Moim zadaniem obszary wiejskie są szerszym zagadnieniem niż wieś, a tu waga jest odwrotna. Właściwsze, w kontekście zawartej w podrozdziale 1.5.3.5. treści, byłoby odniesienie się w tytule do przekształceń układów wsi i zmian w strukturze wsi, o których Dyplomantka pisze.

Str. 41. Wiersze 15-18 Niewłaściwa interpretacja pojęcia „rewitalizacja” wynikająca zapewne z uogólnienia. Rewitalizować można obszary zdegradowane, zdewastowane, a nie cyt. „dawne obiekty przyrodnicze”

Str. 48 Wiersze 29-31. Należy jeszcze raz zweryfikować słuszność zastosowanych pojęć „krajobraz przyrodniczy (naturalny)?”, „kulturowy, silnie zmodyfikowany przez człowieka” – czy na pewno zawsze silnie?

Str. 62. Wiersz 16. Sformułowanie „dowiązywano”?

Pozostałe uwagi, głównie o charakterze edytorskim, naniosłam w tekście i na marginesach wydruku.

W podsumowaniu pragnę podkreślić, że Doktorantka w stopniu dobrym opanowała warsztat naukowy, co wynika z treści całej pracy oraz zawartych w niej wyników badań. Uważam, że rozprawa wnosi elementy nowatorskie oraz stanowi oryginalne rozwiązanie naukowe. Podobnie tok postępowania badawczego stosowany w całym opracowaniu należy uznać jako prawidłowy.

Przytoczone powyżej drobne uchybienia nie umniejszają wartości naukowej ocenianej dysertacji.

9. Wniosek końcowy

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska mgr inż. Jowity Pyszczek pt. *„Kształtowanie krajobrazu wsi jako instrumentu wzmacniającego systemy zielonej infrastruktury”* została wykonana w oparciu o prawidłowo opracowaną i realizowaną metodykę badań. Wnosząc nowe elementy naukowe zasługuje na pozytywną ocenę. Lektura całości pozwala na stwierdzenie, iż Doktorantka opanowała warsztat badawczy.

Stwierdzam, że recenzowana rozprawa spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim zawarte w artykule 187 ustawy z dn. 20 lipca 2018 r., Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 poz. 1668 z późn. zm.), a tematyka pracy mieści się w **dyscyplinie ochrona i kształtowanie środowiska**.

Wnioskuje zatem o dopuszczenie mgr inż. Jowity Pyszczek do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Olsztyn, 27 lipca 2023 r.

.....